

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ-ПІАНІСТА

INTERDISCIPLINARITY AS THE BASIS OF FORMING THE INTERPRETATIVE COMPETENCE OF A SPECIALIST PIANIST

Статтю присвячено обґрунтуванню міждисциплінарності як засадничого принципу формування інтерпретаційної компетентності фахівця-піаніста. Здійснено аналіз стану розроблення проблематики міждисциплінарності у зарубіжній та українській науковій літературі. Встановлено, що науковці різних галузей науки розглядають міждисциплінарність в різних аспектах: як передумову розвитку науки, як ключовий феномен ІТ-технологій, як принцип організації освітнього процесу та ін. Уточнено сутність поняття «основа». Проаналізовано професійну підготовку викладачів фортепіано на основі двох обґрунтованих науковцями загальноприйнятих підходів міждисциплінарності. Виявлено міждисциплінарний вплив і взаємодію у формуванні інтерпретаційних умінь і навичок піаністів в процесі роботи над виконавсько-педагогічною інтерпретацією музичного твору. Доведено, що реалізація міждисциплінарності через перший підхід здійснюється передусім у взаємодії дисциплін музично-виконавського, музично-теоретичного та гуманітарного спрямування. Важливим є також застосування методів і прийомів з суміжних видів мистецтв. Наприклад, запозичення з акторського мистецтва методу спостереження за звуковими характеристиками природних явищ, побутових ситуацій, інтонаційних забарвлень емоційних станів людини. Другий підхід реалізується шляхом включення в освітньо-професійну програму інтегрованих дисциплін, наприклад «Музична педагогіка», «Музична естетика», «Історія світової музичної культури», які виникли на перетині різних галузей науки. Таким чином встановлено, що оскільки інтерпретаційна компетентність викладача фортепіано потребує в процесі формування залучення арсеналу наукових надбань історії, філософії, психології, культурології, лінгвістики, літературознавства, мистецтвознавства, застосування принципу міждисциплінарності забезпечує приріст і трансформацію інтерпретаційних знань, умінь і навичок.

Ключові слова: міждисциплінарність, міждисциплінарні зв'язки, міждисциплінарна взаємодія, інтерпретація, інтерпретаційна компетентність.

The article is devoted to the justification of interdisciplinarity as a fundamental principle of interpretative competence of a specialist pianist. The analysis of the development of interdisciplinarity issues in Foreign and Ukrainian Scientific Literature has been carried out. It has been identified that scientists in different fields of science consider interdisciplinarity in various aspects: as a prerequisite for the development of science; as a key phenomenon in IT technologies; as a principle of organizing the educational process, etc. The essence of the concept "basis" has been clarified. On the basis of the two generally accepted approaches justified by the scientists, a professional training of piano teachers has been analyzed. The interdisciplinarity influence and interaction in the formation of interpretation abilities and skills of pianists in the process of working on the performance and pedagogical interpretation of a musical work has been revealed. It has been proved that the implementation of interdisciplinarity through the first approach is primarily conducted in the interaction of disciplines of music and performance direction; music and theoretical direction; humanitarian direction. The application of methods and techniques from related arts is important as well. For example, the adoption of the method of observing the sound characteristics of natural phenomena from the art; household situations; intonation colors of emotional states of a person.

The second approach is implemented by including integrated disciplines into educational and professional program e.g., "Musical Pedagogy", "Aesthetic of Music", "The History of Modern Music Culture" which appeared at the intersection of different field of science. Thus, it has been found, since interpretive competence of the piano teacher requires involvement of the arsenal of scientific assets of History, Philosophy, Psychology, Cultural Studies, Linguistics, Literary Studies, Art Criticism in the process of formation, the implementation of the interdisciplinarity principle ensures growth and transformation of interpretative knowledge, skills and abilities.

Key words: interdisciplinarity, interdisciplinarity connections, interdisciplinarity interaction, interpretation, interpretive competence.

УДК 37.091.5-042.75:001.2:78.071-057.4:780.616.433(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.1.31>

Коцан О.М.,
аспірантка кафедри музичного мистецтва
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні музично-педагогічна наука знаходиться на шляху створення ефективних інноваційних підходів до формування творчої особистості майбутнього викладача фортепіано, які уможливають подолання обмежень у процесі безперервного фахового розвитку. Становлення особистості фахівця-піаніста в зв'язку з глобальними суспільними змінами, стрімким розширенням і прискоренням інформаційних потоків потребує цілеспрямованого формування інтерпретаційної компетентності як здатності осмислювати,

розуміти та інтерпретувати культурно-мистецькі надбання людства, сучасні реалії та тенденції розвитку музичного мистецтва і освіти, напрями вдосконалення власної музично-педагогічної діяльності. Універсальність музичного мистецтва в сенсі відображення цілісної картини світу вже за своєю суттю передбачає міждисциплінарність, а методичні напрацювання педагогів з інтерпретації музичних творів в процесі професійної підготовки піаністів постійно апелюють до застосування міжпредметних (міждисциплінарних) зв'язків. Суспільна потреба у фахівцях музичного мистецтва,

здатних інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах, робить актуальним застосування міждисциплінарності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика міждисциплінарності за останні десятиліття набула особливої вагомості для наукової спільноти. Значний внесок у дослідження сутності поняття «міждисциплінарність» здійснили зарубіжні (Е. Джадж, Дж. Клейн, Дж. Кокельманс, Ж. Піаже, Т. Ремад'є та ін.) та українські (В. Желанова, А. Колот, О. Пунченко, С. Сисоєва, А. Філіпенко, Л. Яковенко та ін.) вчені у різних галузях науки. Основи і практика гуманітарної міждисциплінарності висвітлені в дослідженнях І. Лисого. Міждисциплінарність як ключове явище IT-галузі вивчав О. Синеккоп. Сучасні підходи до розуміння міждисциплінарності професійної освіти проаналізовано Н. Дячок. Міждисциплінарність як принцип організації освітнього процесу та інноваційний підхід у мистецькій освіті обґрунтували науковці Г. Карась,

О. Олексюк, Г. Реброва, О. Реброва, О. Красовська, Л. Беземчук.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Огляд наукових джерел показав багатоаспектну розробку проблематики міждисциплінарності, однак питання значущості міждисциплінарності для формування інтерпретаційної компетентності фахівців-піаністів не знайшло достатнього висвітлення у науковій літературі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У статті ставимо за мету обґрунтувати міждисциплінарність як засадничий принцип формування інтерпретаційної компетентності фахівця-піаніста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнена наукова думка стверджує, що «сутність сучасних змін у суспільстві можна досліджувати лише на основі взаємодії різних наук, тобто міждисциплінарності» [7, с. 25]. Однак, як зауважує І. Лисий, «міждисциплінарність – феномен зовсім не сумативний» [2, с. 12]. На думку вченого «в розв'язанні масштабної, комплексної проблеми кооперуються зусилля споріднених і віддалених галузей науки. Це кооперація, за якої циркуляція загальних понять сприяє розумінню певного явища» [2, с. 17]. Визнаємо важливим висновок науковця про те, що обмін засобами і смислами між різними галузями та аспектами оновлює ракурси бачення проблеми і ресурси її розв'язання, а відтак є передумовою проникнення в суть проблеми. В зв'язку з цим в контексті нашого дослідження вживаємо поняття «основа (засада)» за А. Литвином у значенні логічної передумови наслідку [3, с. 13].

Ми поділяємо думку вчених (Н. Дячок, А. Колота, Дж. Клейн, І. Ступницького, О. Приятельчук та ін.)

які стверджують, що міждисциплінарність припускає два загальноприйнятні підходи:

– перший обумовлює взаємозв'язок двох і більше дисциплін із суміжною термінологією, системою дослідження, об'єктами цих досліджень, що допомагає досконало вивчити проблему дослідження, створює широке поле для наукових проєктів;

– другий дозволяє розширити галузі знань, які не можуть повноцінно досліджуватися вже існуючими науковими дисциплінами, оскільки перебувають на межі їх перетину. Він сприяє поглибленню знань за умови, коли предмет дослідження занадто складний, а сформульована наукова проблема масштабна для однієї конкретної дисципліни.

У нашому дослідженні розглядаємо ці підходи в контексті формування інтерпретаційної компетентності фахівця-піаніста.

Формування інтерпретаційних умінь і навиків піаністів протягом всього періоду навчання відбувається головним чином на заняттях з дисциплін музично-виконавської підготовки, де центральною навчальною проблемою є відтворення музичного образу. О. Умрихіна, зокрема зазначає, що «складність розкриття сутності музичного образу відобразилась у виході даної проблеми за межі суто музичної науки» [6, с. 135]. На думку О. Ребрової та Г. Ребрової «знання психології, культурології, навіть філології стають джерелом більш ґрунтовного розуміння образів творів, контекстного осягнення, що збагачує інтерпретацію» [4, с. 51].

Створення виконавської інтерпретації музичного твору передбачає насамперед вирішення проблеми розуміння музичного тексту. Поняття «текст» є міждисциплінарним за суттю, оскільки позначає об'єкт лінгвістичних, літературознавчих, мистецтвознавчих, а також філософських (феноменології, герменевтики) та історичних досліджень. Як бачимо, на відтворення музичного образу у багатоаспектності його музичних і позамузичних сенсів спрямовано зусилля багатьох дисциплін. Погоджуємось з думкою науковців І. Ступницького та О. Приятельчук, що міждисциплінарність «враховує нагромадження інформаційної та історичної бази знань. Всебічно охопити її неможливо, тому визначення ключових елементів дисциплін дозволяє студентам засвоїти і застосувати базу знань, мінімізувавши її багатозначне трактування» [5, с. 3].

Особливо значущим для формування інтерпретаційних знань і умінь піаніста вважаємо застосування методів і прийомів з суміжних видів мистецтв.

Таким чином забезпечується розвиток асоціативного мислення та навиків пошуку і добору засобів виразності. Наприклад, запозичення з сценічного мистецтва методу спостереження за звуковими характеристиками природних явищ,

побутових ситуацій, інтонаційних забарвлень емоційних станів людини або знайомство з особливостями хореографічних рухів у різних танцювальних жанрах сприяє розвитку та збагаченню інтонаційної слухової і звукової палітри виконавця, розумінню та інтерпретації темпових позначень а також розширює арсенал педагогічних прийомів на заняттях з педагогічної практики.

В цих випадках бачимо, що реалізація міждисциплінарності через перший підхід здійснюється передусім у взаємодії дисциплін музично-виконавського, музично-теоретичного та гуманітарного спрямування. Вважаємо, що міждисциплінарна взаємодія тут акцентує в більшій мірі розвиток комунікативності здобувачів, а не самі знання чи методи. Вибудування виконавцем зв'язку з реальністю композитора та власною дійсністю на думку Л. Беземчук «є інтерпретаційним прийомом, що розкриває смисл і значення художнього тексту» [1, с. 18]. Комунікативний потенціал міждисциплінарності підкреслює багато науковців (В. Желанова, Л. Литвинова, О. Олексюк та ін.). Зокрема, Т. Ремад'є доходить висновку, що міждисциплінарність «конструює модель для залучених дисциплін, базуючись на діалозі між дисциплінами» [8, с. 433].

Другий підхід пов'язаний насамперед з появою дисциплін, що інтегрують знання з різних галузей наук і таким чином забезпечують всебічний розвиток особистості та формування відповідних компетентностей в процесі професійної підготовки. В процесі дослідження ми виявили, що за цим підходом формування інтерпретаційної компетентності піаніста забезпечується через включення в освітньо-професійну програму інтегрованих дисциплін, наприклад таких, як «Музична педагогіка», «Музична естетика», «Історія світової музичної культури» та ін. Синтез знань уможливорює активізацію когнітивних і мисленневих процесів, розвиток уміння переходити від конкретного до узагальненого і навпаки, формування інтерпретаційного тезауруса фахівця-піаніста, який не обмежується суто професійною термінологією.

Висновки з цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку: Отже, в процесі дослідження виявлено, що інтерпретаційна компетентність викладача фортепіано, яка проявляється у здатності здійснювати виконавсько-педагогічну інтерпретацію музичного твору на вербальному і невербальному рівнях, потребує в процесі формування залучення арсеналу наукових надбань філософії, психології, культурології, лінгвістики,

літературознавства, мистецтвознавства. Встановлено, що міждисциплінарність уможливорює інтеграцію методів та прийомів з різних дисциплін для ефективного вирішення проблеми розуміння та осмислення піаністами тексту музичного твору, сутності музичного образу, а також його творчого відтворення як виконавської та педагогічної інтерпретації. Доведено, що застосування принципу міждисциплінарності забезпечує приріст і трансформацію інтерпретаційних знань, умінь і навичок як у виконавській, так і в педагогічній діяльності піаніста.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні оптимальних варіантів міждисциплінарних зв'язків та розробці педагогічних умов формування інтерпретаційної компетентності фахівця-піаніста на основі міждисциплінарності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беземчук Л.В. Викладання мистецьких дисциплін в умовах закладу вищої освіти: принцип міждисциплінарної координації. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2019, Вип.1., С. 16-22.
2. Лисий І. Я. Гуманітарна міждисциплінарність : засади і практика. *Людина в часі (філософські аспекти української літератури ХХ – ХХІ ст.). Національний університет «Києво-Могилянська академія».* 2010. С. 10–31.
3. Литвин А.В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: практ. посібник. Львів: ЛДУБЖД, 2018. 88с.
4. Реброва О., Реброва Г. Феноменологія міждисциплінарності та умови її застосування в підготовці майбутніх учителів художніх та гуманітарних дисциплін. *Наукові записки. Серія: Педагогіка.* 2018, № 3, С. 47–56.
5. Ступницький О.І., Приятельчук О.А. Міждисциплінарний підхід до формування універсальних компетенцій у процесі вивчення дисциплін освітньої програми «Міжнародний бізнес». *Економіка та суспільство*, (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-47>
6. Умрихіна О. Музичний образ як складова фортепіанного виконавства. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* Умань: ПП Жовтий О.О., 2017. № 15, С. 133-139
7. Яковенко Л.І. Міждисциплінарність та необхідність її реалізації в освіті. *Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф.* Полтава : Скайтек, 2007. Т. 1. С. 25–31.
8. Remadier T. Transdisciplinarity and its challenges: The case of urban studies. *Futures.* 2004. № 36, pp. 433-434.